

Budapest rózsája

Ruža Budimpešte

Budapestre közömbösen indultam 2003 októberében. A magyarok nem érdekeltek, a legkevésbé sem volt ínyemre, hogy tíz napot töltsék Budapesten, amelyről tudom, hogy szép.

Nem volt kedvemre, hogy Budapest szép. Mit keressek én ott?

Már látom magam a Hősök terén, amely a legszebbek egyike a világon. És még én is csodáljam. Hogyan úszom meg Budapestet, ha ilyen vadóc módjára, apatikusan és közömbösen találkozom vele. Elképzelttem, hogy mindez majd elcsitul bennem, mert utazási szenvedélyem elnyomja apátiámat. Így mentem a bennem rejtőző tudásvágyat, így volna tisztességes. Magam is várom ezt az érzést, mert így volna tisztességes Magyarországgal kapcsolatban. Bár itt élünk folyamatos kellemes kölcsönhatásban, mi mégis fel szoktuk emlegetni a régi szólást: *Kit érdekel, hogy Magyarországnak nincs tengere!* Ettől persze még nem utáltam a magyarokat. Ellenkezőleg! Kocsival utazunk Bogdan meg én (Bogdan orvos és prózaíró), később fog csatlakozni Maša és Janko, házigazdáink a szerbiai északon, ahol véget ér a szerb állam, vagyis a Vajdaság, illetve földrajzi szempontból a Vajdaság furfangos módon Magyarországon folytatódik. Budapesten ezt persze fordítva mondják, amikor nosztalgiával gondolnak Erdélyre, a Felvidékre és a Vajdaságra...

Utazunk a síkon, egyhangú utunkon egy irányba, egy gondolatba, levegőbe, ködbe. A köd szürkén, lustán gomolyog a horizonton. A síkságon minden egyforma. Szüntelenül arra a fiúra, a vajdasági dalszerző Đorđe Balaševićre gondolok, és vele dúdolom: *Tengerész tenger nélkül, tengerész hajó nélkül, micsoda szörnyű pech...*

Szabadkai irodalmi estünk után megkérdeztem, hány kilométert fog be a síkságon az emberi tekintet, mire Čedo Mirković felesége, Zora, maga is vajdasági, ezt válaszolta: húsz kilométert: tízet balra, tízet jobbra...

Egész éjszaka utazni fogunk Belgrádtól Budapestig, befogva tíz kilométert jobbra, tízet balra, de vajon mennyi monotóniát fogad be az ember a tájból. Kruševactól Belgrádig én már végigvezettem egy éjszakát. Tudom, hogy nagyjából a Duna mentén fogunk haladni, nem mellette, de annak tudatában, hogy ott van karnyújtásnyira, hatalmasan és szépen. A szép, kék Duna! Budapesten ezt így mondják, bár ott, e város civilizációs fejlődésében annyi a német elem, hogy elszörnyedek. Ahogyan attól is, amennyi minálunk a török elem. Ami a németeket és a törököket illeti, le a kappal. Tudom, hogy ostoba párhuzamokat vonok, mint egy tipikus balkáni. Olyan atmoszférát teremtek magamnak, melyben európainak érzem magam. Ezekben a napokban (az ezredfordulón, Slobodan Milošević távozása, a Zoran Đinđić elleni merénylet után és újra meg újra Hága meg a mi demokratikus blablánk idején arról, hogy igenis Európába tartunk, még akkor is, ha az nem akarja, minket nem érdekel, mert mi már régóta Európa vagyunk) a Szávától és a Dunától délre egyre érzékenyebbek leszünk balkáni mivoltunkra, és én ma kizárólag földrajzi fogalomként vagyok hajlandó beszélni a Balkánról. Tudom, mi történt a hatalmas pannon Duna-völgyben, tudom, hogyan tűnt el a Duna a Đerdap vízi eróműnél, és szellemével hogyan maradt meg egyedül Budapesten. Nem Budapest a Duna gyöngyszeme, hanem e gyöngyszemben a Duna az, ami ér valamit. A Duna a legtöbb, amije van ennek a városnak. Az összes többi más városé is lehetne, de a Duna és a város egysége így nem valósul meg sehol. Strauss (akármelyik) ellen szól, hogy a Kék Duna keringő komponálásakor átugrotta Budapestet, és Bécsre gondolt, arra a kicsi, se nem kék, se nem szép bécsi Dunára. Láttam a saját szememmel. És mit számít, ha nem Liszt Ferenc szerzette a Kék Duna keringőt! A magyaroknak vannak más (akár cigány)melódiáik, és nincsenek úgy oda a bécsi keringőkért, mint mi. Mert amilyen különös a népek sorsa, éppen olyan különös a nemzeteké is: a magyarok, akik részint földrajzi okból (részint mint pápisták) inkább Európában vannak, illetve kevésbé vannak Európában, mint mi, Szerbiában (ahol évről évre lelkesedünk a bécsi újévi koncertért). Gyönyörű, ahogy a magyarok Száztagú Cigányzenekarukkal prezentálják nem európai mivoltukat, a száz hegedűvel, és ha eljönnek hozzánk, Belgrádba, úgy érzem, hogy minden cigány nemesi származású. Mi persze a mi cigányainkat magunknak tartogatjuk, lelki szükségleteinkre, személyes használatra, azokra az esetekre, amikor előnt bennünket a szláv bánat az otthonunkat is helyettesítő kávéházakban. A mi cigányaink szét vannak szórva, míg a magyaroknak sikerült létrehozniuk a magyar nemzeti cigányzenekart. Száz hegedűjük engem mindig tücsökrajra emlékeztetett, amely az égből hullt muzsikájával Pannónia földjére.

Valahol fent, tőlünk északabbra, mint egy titkos álomban, rózsaként feslett ki a Duna. Mondjuk, mint a mesében. Jó, így talán túlzás – akkor elállok ettől az ötlettől. Ha tudok!

Szegény Crnjanski! Milyen szépen írta meg Belgrádot, mint a világ legszebb városát. Hogyan görgeti a Duna gyöngyöt rejtő kagylóként át a Kárpátokon. A legszebb Belgrád ellenére, melynek nincs ennyire szép Dunája, Budapest nem ennyire szép, noha ott a szép Duna. Attól szép. Attól szebb Belgrádnál.

Számomra, aki a Kopaonikban eredő Morava mellől érkezem, erre az útra mindenesetre magammal hoztam valamit a Morava kékségéből. Gyermekkoromra emlékeztetett, akkor volt legszebb a Rasina, meg a kamaszkoromra, mert akkor volt legszebb a Morava. Leca unokabátyámmal jártunk a folyóra, a halakban dúskáló öblökbe. Azokra a helyekre, ahol az orvhalászok tartották ladikjaikat, és éjszakánként dinamittal halásztak a füzesekben, a napsütötte helyeken, melyekről Dobrica Ćosić ír gyönyörűen a Katicókról szóló krónikájában, akiknek e vidéken ringott a bölcsőjük.

Élvezettel gondolom végig mindezt, a Pannon-tengeren hajózáván, mert elviselhetetlen számomra annak a városnak a reám váró szépsége. Budapesten többször jártam, átutazóban is. Most tíz napot fogok ott tölteni, és nem tudom összevetni a mi kis rasinai és moravai vizeink szépségét a paradicsom folyója Dunáéval, amely valószínűleg nem folyik tovább Budapestnél. Mert Budával és Pesttel, e szép európai civilizációs kagylópárral azért van itt, hogy nimfaként elzengje a város, igen, e mindenestül európai város szimfóniáját. Ha egyáltalán szükségesek az efféle összevetések.

Szerettem volna, ha most Bogdan megkérdezi, hogy Kruševac miért nem európai város, hogy tagadólag vághassak vissza, ő azonban azért sem kérdez, és én makacsul ragaszkodom hozzá, hogy Budapest ilyen. E tíz napban eleget hallgattam a magyar óhajokat a magyarok országáról, amely csupa Habsburg, német meg zsidó. Egy pillanatban felfogtam, hogy szerb is. Úristen, ez milyen jólesett!

És megtaláltam az okát annak, hogy végleg feloldódjам.

Rátaláltam a formulára!

Mert nem egyszerű felkeresni egy ennyire közeli szomszédot, amely a folyamatos tranzíciót jelentette a számunkra. Az embargó idején, az 1990-es években (akárcsak a teljes XIX. században minden utunk Pesten keresztül vezetett) a magyar repülőtereken keresztül utaztunk. Igaz, hogy Horvátországnak fegyvereket küldtek ellenünk, kisebbségünk (a magyarországi szerbek száma mindössze öt-hatezer lélek) fájó szívvel fogadta ezt a hírt, mi pedig vérrel. Ez áll a történelemben! A Vajdaság félig magyar, a vajdaságiak is szenvedtek emiatt. Meg a magyarok is mint nép. Habár a magya-

rok, akiknek nincs tengerük, az athéni olimpián a második féldőben megverték minket vízilabdában, pedig vezettünk a meccs végéig, nem azért érdemelnek elismerést, mert szeretjük őket, vagy mert nem szeretjük a miénket. Őket mérgesen kifütyüljük, ami azt jelenti, hogy tisztelettel adózunk a magyaroknak. Ami megint azt jelenti, hogy szeretnénk őket. Bár 2005-ben a vízilabda-világbajnokság finisében a Tašmajdanon mi verjük meg 16:6-ra a magyarokat (mi arany-, ők ezüstérmesek lettek), megint szeretjük őket, főként, mert ők a vesztesek. Istenem, mennyire nemes lelkű nép is vagyunk mi!

Aki nem érti ezt az útleírást, ne olvassa tovább, de eljön a pillanat, amikor szereted azt, akit nem szeretsz! A tisztelet, kérem, becsesebb mindenél. Kérem szépen, ha gazdagságot már nem tudunk adni Európának, legalább tiszteletet adjunk – szüksége is van rá.

A budapesti repülőtér felé tartva szerb és magyar cégekkel találkozunk. Ilyen szerb vendéglőkkel, mint Kis-Požarevac, Nagy-Paraćin – csodák csodája.

Így megyünk Magyarországra, és azt kutatjuk, hol vagyunk benne mi.

Ilyen fáradtan, a késő éjjeli órákban én is ilyen történelmi kérdésre vemedem. Hol vagyunk mi?

Kruševaci lévén első kérdésem, hogy hol van Stefan despota.

Nem az 1690. évi szerb bevándorlás. Nem Szentendre!

Nem is a felfedezés, hogy a XVIII. századi, Habsburg-hű, római katolikus Pest egyedül a szerbek számára engedte templom építését a városfalakon belül. A zsidóknak nem, a protestánsoknak nem, senki másnak...

Szép volna megtudni, Stefan despota hogyan egyezett meg Zsigmond királlyal a török elleni fellépésben. Hogyan kapta meg 1404-ben a magyaroktól Belgrádot. Mellékes, de engem foglalkoztat, hogyan hagyta el a despota a szeretett Kruševacot, hogyan költözött Belgrádba, és mit vitt magával. (Talán egy fára festett kis képet, amely a szüleit ábrázolja, háttérben a várossal. Kérészemre Milić od Mačve megfestette a despotát Kruševacon. Nem tudom, azt festette-e meg, amikor az uralkodó a szülői házból átköltözött a magyar Nándorfehérvárba. Most, hogy mindketten a paradicsomban vannak, a despota rég-, Milić nemrég óta, ellenőrizhetik álmaim valóságtartalmát.) Zsigmond, a nagy uralkodó, a látnok, tudta, mit jelent a török veszély. Elképzeléseibe bevonta a despotát, megerősítvén, hogy a szerbek védelmet nyújtanak neki a barbár betörés ellen. Elvégre Zsigmond tudott a nikápolyi vérfürdőről, tudta, hogy a törökök mit okoztak Európának az első találkozások alkalmával.

Zsigmond király, a bölcs és ifjú lovag, valamennyi szerb terület, köztük a Rácföld, a Tenger mellék és a Duna mente nagy uralkodója, magyar ki-

rály átadja neked Nándorfehérvárt és Macsót, továbbá a Duna menti területeket a te életed hosszáig...

Így válaszolt erre Stefan Lazarević despota (még porosan a moravai úttól, még betegen az országa iránti féltéstől): Felséges királyom, fájó szívvel cserélem fel a dicső Kruševacot Nándorfehérvárral, noha városalapításra ez a legszebb hely...

És ki tudja, hogyan forgatta volna még a szót, de nincs erről más adat, mint amit Konstantin Filozof feljegyzett, és akkor nyilván ezt mondta. Könnyű a történelemnek.

Különben is.

Hasztalan kérdeztem a szép idegenvezetőnőt, hol volt a palota, ahol a despota annak idején megszállt. Azt mondják, felirat jelzi a házon és a Sárkány rend jele, melynek a despota is a tagja volt.

„Miért foglalkozik annyit ezzel a despotával?”, vágta el a szót az idegenvezető, és én illendően visszahúzódtam, legyőzve, mert pillanatnyilag ez volt a lehető legjobb megoldás. Mivel tudtam az 1422-ből származó, az Országház utca 9. szám alatt található épületről. Később még megkeresem. Eredeti ablak- és kő ajtókeretek maradtak fenn benne ebből az időből.

Az idegenvezető talán csak nem akarta megváltoztatni a beszélgetés menetét. Margitra akarta fordítani a szót, IV. Béla király lányára, akit Rastko Nemanjić szerb herceghez akartak hozzáadni. Vagy egy másik hercegnőre, Katalinra, IV. Béla másik leányára, aki Uroš szerb király idősebbik fiához, a későbbi Dragutinhoz megy férjhez?

Istenem, milyen szépek ezek a királyokról és hercegnőkről szóló történetek! Szívfájdítóan szépek.

Ezért jó mindig felidézni, mit jegyzett fel öt évszázaddal később Vuk Karadžić. Vuk azt jegyezte fel, amit a nép beszélt, és a népnek nem lehet befogni a száját!

„Azon kívül, amit népdalainkban dalolnak Szibinyáni Jankról és unokaöccséről, Szekuláról, én itt csak azt jegyzem fel, amit elbeszélnek róluk. Stefan őfelsége seregével Moszkvából Szerbiába hazatérőben, Budára ért, ahol a magyar urak láthatták, milyen magas és jóképű. Ezért utódot kívántak őtől, és beszélgetés közben megkérdezték, hogy volna-e jó csődörük, hogy nekik is lehessen ennyi szép és jó lovuk, mire Stefan azt felelte, »igen, miért ne?«. Estére kelve elküldenek hozzá egy szép lányt, hogy vele töltsen az éjszakát. Amikor mentegetőzni kezdett, figyelmeztették, hogy mit ígért; így fogadta a lányt és vele töltötte az éjszakát, és másnap, búcsúzásnál, gyűrűt adott neki ezekkel a szavakkal: ha fia születik, legyen a neve Janko, ha lány, akkor Janja, és ha a gyermek felnő, adja neki

ezt a gyűrűt. Akkor Stefan útnak indul és elmegy Szerbiába, a lány pedig kilenc hónap múlva ikreket szül, egy fiút és egy lányt, és Stefan parancsa szerint a fiút a Janko, a lányt a Janja névre keresztelte. Mihelyt Janko növekedik, és játszani kezd a többi gyerekekkel, ahol ugrálnak, ott ő nagyobb ugrik, a verekedésekből ő kerül ki győztesen, ahol köveket hajigálnak, ő dobja a legmesszebbre, ha szaladnak, ő fut a leggyorsabban: a gyerekek irigyelni kezdik, és apátlan fattyúnak gúnyolják. Janko ezt megelégtelven, megkérdezte anyjától, ki az ő apja: anyja erre odaadja neki azt a gyűrűt, s amikor azt meglátja és elolvassa a belevéselt írást, Janko ezt mondta: »Én tehát egy uralkodó fia vagyok.« És ezután Szerbiába távozott, és harcolt a török ellen, mint aki apai örökségét kutatja. Janja férjhez megy és megszüli fiát, Szekulát, aki a népdalokban anyai nagybátyjaként jelenik meg. Azt beszélnek, hogy a törökök egyszer leverték őket, és nem tudtak visszatérni Magyarországra, hanem Szerbián és Hercegovinán keresztül tizenkettőmagukkal Dubrovnikba menekültek, és a dubrovnikiak mindkettejüket kiváltották, azt beszélvén, hogy náluk szebb emberpár sohasem járt arra.”

Ezt beszélt Vuk.

A városok lelke láthatatlanul járja át az embert. Ennek azonban csak később ébredünk tudtára. A lélekről a legszebb szavakat valószínűleg Hamvas Béla írta, akinek gondolatait szentendrei látogatásomra tartogattam, ahol a tulajdon lelkemet kerestem.

Ezért kell időnként mindentudó derék vezetőnkre hagyatkoznunk. A sima Pest lapos, a hegyes-völgyes Buda hegyes-völgyes. A Duna hegyes-völgyes jobb partján emelkedik a Gellért-hegy. Szép, mert szép a róla szóló legenda. Élt egyszer egy ifjú velencei, patrícusok leszármazottja, Gerhardus nevezetű. Az Úr második ezredévének kezdetén elindult a Szentföldre, de az isteni gondviselés eltérítette, és Magyarország felé indította, ahol István király fogadta őt, s rábeszélte, legyen a fia, Imre herceg tanítója. Gerhardust a magyarok Gellértnek nevezték, s ő a királyfit vallásos kereszténnyé nevelte. Imre megnősült, de előbbrevaló volt számára a tisztaság, ezért nem született gyermeke. Vadászatban vesztette életét, és István király halála után nem volt trónörökös. Gellért a fellázadt pogányokat csitította, akik a kereszténység ellen keltek fel, és 1046-ban őt is megölték. Emlékműve ott áll a szépséges Erzsébet híd tengelyében. A vár, a Gellért-hegy és a Duna között elterülő régi városnegyed a Rácváros, vagyis a szerbek városa. Ezt a negyedet Tabánnak is nevezték, a szerbeknek azonban sajnos nyoma veszett. A legszomorúbb, ahogy a szerb templomot elpusztították. Ez a rész hőforrásokban gazdag. Idejárt a béna Vuk is beteg lábának gyógyítására. Isten sok szigetet adott a magyaroknak, közü-

lük a Margit-sziget ma ökológiai és botanikus kert. Gyógyhely. A rómaiak sem hagyták érintetlenül ezt a vidéket. Pannónia provincia bővelkedik e hatalmas civilizáció értékes emlékeiben (paloták, erődítmények, mozaikok, kikötők maradványaiban). Hihetetlen, hogy Budapest mennyire római város is. Az ENSZ 1972-ben kibővítette a világörökség-listáját, melyre 1978-ban felvette a budai várat, valamint a pesti és budai Duna-partot természeti szépségeivel és történelmi, művészeti értékeivel. Itt áll a magyar Parlament, Európa egyik legszebb épülete a historizmus stílusjegyeivel, itt a Lánchíd a várral s a Parlament előtt a legnagyobb magyar szabadsághősök emlékművei (Rákóczi Ferenc lovas szobra, Kossuth Lajos szoborcsoportja).

A szecesszió aranykora az első világháború előtti évtizedekben bámulatos szépségű épületeket hagyott Budapesten. A bécsi vagy müncheni építészeknél sokkal nagyszerűbb emlékeket épített Lechner Ödön, sajátos jelleget adva a városnak nemcsak épületeivel (mint a Postatakarék és más emlékek), hanem bizonyos fajta keleties stílusjegyek felidézésével is. Utalva a tézisére, miszerint a magyarok a hunok rokonai.

A magyarság, amely 1541-ig független államban élt, a Habsburg Birodalmon belül is a saját identitását kereste (1848-ban megkísérlik a Monarchiáról való leválást, 1867-ben viszont megkötik a kiegyezést, és következnek a béke és fejlődés évtizedei egészen az első világháborúig, pontosabban Gavrilo Princip szarajevói merényletéig. Az Opera épülete (1875–1884) „I. Ferenc József nagylelkű támogatásának” köszönhetően épült meg, versenyre kel a bécsi operával (a gazdag magyarok nem akartak többé Bécsbe vonatozni Wagner, Verdi és Mozart operáira, és otthont akartak nyújtani saját zeneszerzőik, Erkel és Goldmark számára).

A Budapestre érkező nagyvilág tudja, hogy itt található a tiszta stílusok klasszikus prototípusai, a világ és az utódok gyönyörűségére. Magam is ezek zarándokául szegődtem, de a Szépművészeti Múzeum és a Műcsarnok tiszta klasszicizmusa előtt annyira fáradtan és a történelemtől meg az emberiségtől elcsigázottan értem a Hősök terére, hogy megtorpantam a mi Paja Jovanovićunk, a nagy millenniumi kiállításra 1895-ben festett *Menekülő szerbek* című történelmi tablója előtt. Az akkori szerb pátriárka megtiltotta a kép bemutatását, mert az nőket is ábrázol lóháton. Paja szegény, kénytelen volt újrafesteni a képét, s annak így több változata keletkezett, valamennyi eredeti (öriznek belőlük Újvidéken és Pancsován is). Azt mondják, Szentendrén is van a képből, és én égtem a vágytól, hogy egyébként is elmenjek oda.

Egy szép októberi napon el is rohantam Szentendrére. A Duna szentendrei kagylója már megszülte gyöngyét a bánatomból, amit sohasem

voltam képes megmagyarázni. Nem szerettem volna ezekben a szomorú időkben megzavarni az olvasót sebzett szerbségemmel, de nem erről van szó, mert ott, a dunai földön töltötte kétszáz éve száműzetését az általam nagyra tartott Lazar kenéz, és én uralkodásának dicsó helyszínéről, Kruševacról származom... a fejedelemmel így privát kapcsolatban állunk.

Bár a szentendrei Szerb Egyházi Múzeumban nincs meg Paja Jovanovićnak ez a képe a szerbek bejöveteléről, amelyen Arsenije Čarnojević vezet a szerb népet (mint Mózes a zsidókat) az új ígéret földjére, a semmibe, a számkivetésbe. Kosta Vuković custos valószínűleg tudja, mit élünk át (ahogy Korfun is tudja a görög Filip, aki, valahányszor vittem egy kis zacskó szerb földet, együttérző hallgatással fogadta bánatomat). Kosta tüstént megmutatja Arsenije Čarnojević palástját és a pástortbotot, amellyel a szerb törzset vezette. Egy kiváló festő, aki nem szignálta a képét, temperával festette egy Krisztus-ikonra (bizonyára nem volt más anyaga) a magyarországi szerb egyház fejét képező esztergomi szerb templomban III. Arsenije Čarnojevićet (Crnojevićet) a XVIII. század elején. Amikor nálunk megülték a nagy szerb vándorlás 300. évfordulóját (mi, szerbek, mesterei vagyunk a katasztrófák megünneplésének), ez a szentendrei múzeumból származó, fára festett temperakép 1990-ben megjelent valamennyi kiadónk programjában, posztereken, naptárakon, reklámanyagokon. Méltón a XVIII. század eleji ismeretlen festőhöz, és 1990-ben, vagyis a XX. század végén Milić od Mačve gyönyörű szentendrei ciklusában éppen Čarnojevićet festi meg és a fejedelem ereklyéinek Ravanica monostorából való elvitelét (majd a képet odaajándékozta Kruševac városának – sok csoda valószínűleg nem a véletlen műve, így az sem, hogy Kruševac meg Szentendre testvérvárosok), de senki sem emlékszik a ravanicai monostor Stefan-képére, aki a kor egyetlen autentikus írója: „Népünk a Duna mentén meneküle felfelé: egyesek hajókon, mások lóháton és kocsikon, mások, főként a szegények, gyalogszerrel. Negyven napig tartott az útjuk a budai várig. Odaért a szent pátriárka, Arsenije Čarnojević és néhány vladika és sok monostor szerzetesei és szerzetesnői a teljes szerb földről, férfiak és nők egyaránt. Ugyanígy mi, Ravanica lakói is Lazar szerb fejedelem szent ereklyéivel. És letelepedtek egy Budánál feljebb fekvő helyen, melynek a neve Szentendre... és itt házakat építettek, ki milyent tudott: és templomot emeltek fából a Duna partjához közel, és itt helyezték el a szent szerb fejedelem, Lázár csontereklyéit...”

Később, tüzetesebben szemügyre véve a képet, láttam a ravanicaiakat is, Milić nem hibázott.

Lazar ereklyéi, amelyek két századon át pihennek majd Szentendrén, az Angyali üdvözet templomában, a hercegnek a rigómezei csatában ösz-

szევérzett ruhájával és a Jefimija által hímzett szemfedővel együtt. A fejedelem a szerémségi Ravanicában leli meg végső nyugalját. Csak hatszáz év múlva viszik vissza a temetkezési helyéül szolgáló Ravanica kolostorába (egy éjszakát 1989-ben Szent Vid napján székvárosában, Kruševacon, egykori várában fog tölteni).

A szentendreiek, akik itt gyorsan urbanizálják szerb közösségüket, még ebben az 1690. évben jón oszlopra emelt keresztet állítanak, és körölte tartják a barokk körmeneteket.

A belgrádi székesegyház bejáratában áll Lazar fejedelem mellszobra (Nebojša Mitrić 1971-es, a kruševaci várban felállított Lazar-emlékművének részlete). A szoborral turistaként többször fényképezkedtem. Éppen csak hogy megérintsen a bánat. Mit ér Crnjanski bánata: „Senki ne keresen itt, északon, semmit a sírjainkon kívül... a húszezer szentendreiből ma talán százötven a szerb. Lórév, Zebegény, Ráckeve, Pomáz valaha 15 000 lelkes szerbsége ma talán ezret ha számlál. És Vác, Visegrád, Komárom, Győr szerbjei? Templomok és néhány lélek mindegyik helyen. A magyarok nem bántják őket. Megtették, amit kellett. Nem üldözik, és nem telepítik ki őket. Ellenkezőleg. A magyarok azt akarják, hogy maradjanak.

A szerbiai magyar lapok, nagyon okosan, arról írnak, milyen háborítatlanul élnek a szerbek Magyarországon, vannak templomaik, papjaik, iskoláik és önkormányzatuk.

Jól áll a szénájuk.

Részünkről eltűnt 400 000 szerb Magyarországon, és ennyi magyar él a Vajdaságban. Ha Buda környékén 200 000 szerb beszéli anyanyelvét, akkor 400 000 magyarnak kellene beszélnie Belgrád alatt. Nálunk nincs felirat, nincs újság, nincs színház sem. Csak sírok vannak.

„A Duna, a bölcs csiga a hátán Belgráddal halad tovább”. (1923)

Így kesereg Crnjanski! Az 1923. évben!

Mire való megemlíteni 2003 októberében (kivéve a belgrádi székesegyházat, amely az egyetlen élő pravoszláv templom), a többi hetet: az Angyali üdvözlét (görög), az Urunk színeváltozása templomát, a požarevacit, az opovačait (ma református) templomot, a džiprovacit (ma római katolikus), a zebegényit (ma szintén római katolikus) templomot, mit ér felemlgetni ennyi keresztet. És a sok ránk erőszakolt szép urbánus perspektívát, „melyről híresek voltunk mi, szentendreiek”, ahogy Jakov Ignjatović, a szerb realizmus atyja fogalmazott.

Le kell fényképezkedni a mellszobra előtt, és időről időre olvasni kell a műveit annak az írónak, aki a magyar progresszió oldalán már 1848-ban bevezetett bennünket Európába.

Kosta Vuković custos is bánatosan konstatálja, hogy itt már biztosan nem élnek szerbek. Ha tavasszal eljönnek irodalmi estet tartani, valahogy

megszervezünk egy harmincfős kórust, és ez itt a teljes szerbség. Függetlenül attól, hogy csak sírjaink vannak ott, és a (már idegen kézen lévő) templomaink, mégis lehet, hogy ezek az energensek nem rajtunk kívül léteznek. Itthon érezzük magunkat.

Legalábbis így érezte magát kis csoportunk, Bogdan, Janko, Maša meg én. Talán ezt érezték a nagybecskereki gimnázium diákjai is. Fegyelmезetten, áhítattal mentek be a templomba. Krizosztom, a nemrég kinevezett püspök megkérte őket, kapcsolják ki a mobiltelefonjukat, és ne rágózzanak. Mindnyájan szót fogadtak. Elmondott nekik mindent, amit el lehetett mondani ezen a helyen, és ebben a pillanatban. Úgy érzem mégis, a vladika inkább Szerbiáról beszélt a fiataloknak, és a szíve másutt volt.

Ha elhagyjuk Szentendrét, nem kell többé emlékeznünk Crnjanskira. Sem Milić od Mačve képeire. Sem a névtelen festőre, aki egy deszkára festett Krisztus-képen örökítette meg Čarnojevićet, ahogy a szerb népet elvezeti ide, Szentendrére, az anyaországon kívül ragyogó szerb Sarkcsillagra, ahogy a költő Raša Perić nevezte Szentendrét. Crnjanski így kiáltott: *Vándorlás van, nincs halál!* Gyönyörű. Milić ott látta Čarnojevićet a szerb államiság építői között Elsőként Koronázott Stefannal és Szent Szávával. Gyönyörű. Háromszáz évvel később. Háromszáz év magányunk. Paja Jovanović kétszáz év magány után hallatta jajszavát a szerb vándorlásról festett képével.

A vándorlások hihetetlen ragaszkodással velünk tartanak az úgynevezett Vihar hadművelet után Szlavóniából és a Krajinából, Boszniából meg Kosovóból elvándoroltakkal (a Kegyelmes Angyal után).

Nem tudom, ki lehetett a szerb pátriárka 1895-ben, Paja Jovanović képeinek születésekor. Valahogy örömmre szolgál, hogy nem ismerem ezt az adatot. Megtiltani a nagy festőnek, hogy a vándorlásról alkotott képét bemutassa a millenniumi kiállításon a lóháton ülő nők miatt, vagyis örülök, hogy nem tudom, ki volt akkor a szerb pátriárka.

A Hősök terén megelevenedik a magyarok őstörténete és történelme a törzseket egyesítő vezérektől, a naptól, amikortól emlékeznek a mai napig!

Nem tudom, ez nem az ő siratófaluk-e.

Itt töltik fel a lelküket, majd mint minden ember, aki tudja, mit akar az életétől, folytatják útjukat. Mert itt dobog a magyarok szíve. Nem kell más népekre utalni, akik hasonló terekkel bírnak, ahol ott dobog a nép szíve. Mert akadnak. A szerbeknek nincs ilyen terük, ami nem azt jelenti, hogy az ő szívük valahol titokban dobogna. Van ugyan Dečaniban egy freskó az uralkodó családfájáról. Talán ez a szerb Hősök tere (kivéve a kruševaci Kosovói hősök terét). A Nemanjićok családfáját ábrázoló freskó után mi nem egyesítettük, nem öntöttük szoborba a vezéreinket, mint a magyarok, de más módon sem egyesítettük őket. Számunkra ez valószínűleg kelle-

metlen, mert közben volt néhány kis dinasztikus klánunk, majd megöltük sok hadvezérünket, természetesen békeidőben, majd sok királyunkat meg miniszterelnökünket és elnökünket, és még mindig nem tudjuk, kit értékünk nagyobbra, a gyilkosokat vagy az áldozatokat. Sehogy sem tudjuk áthidalni ezt a történelmi distanciát. És ha valaki pénzt is adna egy ilyen történelmi tér megalkotására, mi elutasítanánk, míg nem öldöklünk még egy keveset, és nem hozzuk létre a történelemhez való distanciát.

Be kell vallanom, hogy a magyar Hősök terén egy bizonyos részlet lelkesített fel. A Hősök terén áll a nagykövetségünk épülete. Szépen lobog rajta a szerb nemzeti zászló. Igaz, hogy két épület áll itt, amit az SZHSZ Királyság, a Szerbek, Horvátok, Szlovénok Királysága, tehát a későbbi Jugoszlávia idején, utána pedig a rövid életű SCG idején vett meg kiváló diplomatánk, a még jobb költő és valószínűleg még jobb szerető Jovan Dučić gróf Andrássy Katalintól. A grófnő a szerb konzulnak ajándékozta ezeket az épületeket, és hogy a kiváló költőt mentesítse a tetemes forgalmi adótól, adásvételi szerződést kötöttek az akkori magyar törvények szerint, mely szerint Dučić egy aranyat fizetett mindezért! És ez után adózott. Amikor kritikusakink a költészet erejéről értekeznek, sohasem érvelnek ezekkel az erőteljes példákkal. Mely példák aranyat érnek!

Nagykövetségünknel kezdődik a két és fél kilométer hosszú Andrássy út az utolsó kétszáz év legszebb épületeivel. Itt van minden, ami ámulatba ejt a párizsi Champs-Élysées-n, a moszkai Vörös téren, a londoni Garden Squeren, a dubrovnikai Stradunon...

Képtelenség befogadni ennyi információt, és az idegenvezető felsorol minden akadémiát, színházat, múzeumot, teret, szobrot (Adyét, Lisztét, Zrínyiét...). Felsőhajtunk, hallván, hogy a régi Pest városfalai ott vannak, ahol az Oktogon. És hogy az Andrássy út is UNESCO-védelem alatt áll, mint a világ kulturális öröksége. (Jó a magyaroknak, akik most világméretű turisztikai attrakcióvá teszik a sugárutat. Nem ettek hagymát, nincs hagymaszaguk. Ki műveli mindezt velük?)

A millennium keretében épült a magyar Parlament is (1880–1902). A hiszékeny turistát az idegenvezető hamar meggyőzi ennek az épületnek a háromszáz csodájáról. Az Országháznak 690 helyisége van, 23 kilométernyi lépcsője, 88 uralkodó mellszobra található benne, mivel a belső és a külső épületdíszek a magyar történelem enciklopédiáját jelenítik meg. Az épület belsejét díszítő királyszobrokon kívül ott láthatóak az egyes ország-részek címerei is. Az épület belsejében régi és újabb mesterségeket is megjelenítenek. A belső díszítéshez „felhasználtam az ország flóráját, mezeink, erdeink és síkjaink növényvilágát” – fogalmazott az építész Steindl Imre.

Istennek hála, nem említette a hegyeket, mert a szépség ilyen áradásakor, melynek nincs köze hozzánk, akkor keressük a legkisebb hibát is a saját nem létező hasonló épületünkön.

A Parlament monumentális díszlépcsője – mondja el szörnyű angol akcentusával bármely magyar – azt a reprezentatív funkciót elégíti ki, amit a törvényhozás épületétől vártak a honfoglalás ezeréves évfordulóján, amikor az ország területe 300 000 négyzetkilométer volt. Ez a szerencsés történelmi időszak azokban még egy évtizedig állt csak fenn, „a ma is baljós Szarajevóban – a Ferenc Ferdinánd ellen elkövetett merényletig, az első világháború kitöréséig”.

Mi mindent nem mondott el vezetőnk e turisztikai mesében! Legrosszabb, hogy mindezt el kell hinnünk. Mert valahogy nem megy, még ha az egész megfordítjuk is, hogy másként nézzük ezt a dolgot. Nem megy!

Ferdinánd lelövését sem úgy élem át, mint jajkiáltásomat az Európába való belépés küszöbén, és bánt, hogy a magyarok bánkódnak Gavriló lövése miatt, mert istenuccse, drágán megfizették, hogy történelmük jó részét az Ausztriától való elszakadásnak szentelték. Le a kalappal előttük, a Parlamentben őrzik a magyar szent koronát. Istenem, milyen gyönyörű! Micsoda mágia! Micsoda dizájn! Milyen varázslatos matéria! Nem, nem láttam, máig csak a kiváltságosok láthatták, számomra, Gavriló Princip tisztelőjének imponál, hogy a Habsburg I. Ferenc Józsefet az 1867-es kiegyezés után a magyar szent koronával koronázták meg.

Nem tudom, miért kedves ez nekem. A nagyhatalom talán abban a pillanatban értette meg a multietnicitás szépségét. Másfél évszázad múlva a multietnicitás vált a balkáni népek legrútább fogalmává. A világ előszere-tettel nézi, mennyi szeretettel nem értjük egymást a multietnicitás közepette.

Bárhogy is volt, a magyar Parlament esetében, különösen közelről szemlélve, ahogyan magam is néztem 2003 októberében, amikor a magyarok hatalmas posztereken mutatták be hazájuk szovjet megszállását (úgy vélem, e kérdésben jól megértjük a magyarokat, bár ők kitartóbban gyűlölik az oroszokat, mint amilyen kitartóan, de haszon nélkül mi szeretjük őket), akárhogy is volt, tény, hogy a magyar Parlament Európa legszébb épülete!

Én persze nem hittem el, mert így könnyebb elviselni a szépséget. Különösen a budai várból nézve, ahonnan e bűvöletes látvány a Dunával lenyűgözi az embert. Nem hiszem, hogy az oroszok 1956-ban ártottak ennek az épületnek, a kommunista eszme védelmében indított támadásuknak nem volt köze a Parlament szépségéhez. Mivel az oroszokat az ideológia mozgatta, a kommunizmus erejének a birtokában voltak olyan tisztos-

ségesek, mint velünk az amerikaiak 1999-ben. Nálunk a matéria érdekelt az amerikaiakat. Az anyag elpusztítása. Szerbia szubsztanciájának megsemmisítése.

Ha az amerikaiak elolvasták volna a *Híd a Drinán*-t vagy Andrićnak a hidakról írott csodálatos szavait, úgy hiszem, napokon át zokogtak volna, amiért csaknem száz hidunkat lebombázták. (Jó, nem száz, hanem hetvenhat hidat.) Andrić szavai szerint a hidak élőlények, és lelkük van. Őszekötik az embereket emberi ölelésükkel. Istenem, milyen nehéz lett volna az amerikaiaknak, ha háborús jóvátétel helyett Andrićot kellett volna olvasniuk.

Szerencséjükre keveset olvasnak, viszont erősek. Szerencsétlenségünkre ha sokat olvasunk is, mi nem vagyunk erősek. Őket kell igazolni minden elkövetett igazságtalanságért, mert erősek, és önmagukat felemelni a nyomorúságos erkölcsi győztes piedesztáljára. A háborúnak nevezett bizniszben ezt visszhangozzák a jelzők: kis, nyomorúságos, csúnya, piszkos, szegényes, szegény, fejletlen, nepokorni, sőt megnyerhetetlen háború...

Igy minden másképpen fest, ha kis bőrt eladunk annak, aki akarja azt. És szép megszabadulni ettől az Andrićtól.

Kissé nehezebb megszabadulni Hamvas Bélától. Éreztem lelkét Szentendrén, ahol 1968 őszén ott hagyta e világi létét ezekkel a szavakkal: „Mindaz, ami fény, a lélekhez képest halvány. Minden, ami finom, a lélekhez képest durva. Mindaz, ami fény, a lélekhez képest halvány. Mindaz, ami finom, a lélekhez képest durva. Mindaz, ami könnyű, a lélekhez képest nehéz. Mindaz, ami élet, a lélekhez képest halál. Mindaz, ami van, a lélekhez képest nincs. Ezért mondták a régiek, hogy a lélek a fényes, az anyagtalan, az élet, az egyetlen létező, s az egyetlen valóság. Ez a láthatatlan, anyagtalan, élő, ragyogó valóság azonban tehetetlen. Ez a fényes, örök életű, halhatatlan élet azonban mozdulatlan. Túl a természet legmagasabb, legfinomabb, legfényesebb világán él a lélek, melynek nem volt kezdete és nem lesz vége, nem született, nem hal meg, az örök életű, aki nem cselekszik, nem alkot, nem teremt, nem változik, nem mozdul. Ahhoz, ami nem ő, nem nyúl; azt, ami nem ő, nem érinti; mindattól, ami nem ő, mérhetetlen távolságban és különbségben él. Mégis nincs, amit ne látna, ne hallana, ne ismerne, ne tudna. Ez a világ olyan, mintha a lélek gondolta volna. Mindent meg lehet semmisíteni, a lelket nem.”

Istenemre, nem tudom, miért jutott eszembe a pusztítás erői láttán Andrić meg Hamvas Béla. Talán velük védekeztem a géniusz ellen, amely a város szépségét megteremtette. Nincs rosszabb, mint lélekkel védekezni.

Ha lélekkel nézünk le a Halászbástyáról (ahol édesen kattogtatják a fényképezőgépeiket), látható minden. Látható a monumentális Mátyás-templom, amely önmagában is Buda ékköve és önmagában is Buda tör-

ténete. Közvetlenül mellette István király lóháton, jobbában kereszttel, bronzba öntve. Királyi díszben, büszkén emelkedik az ég felé talapatán, gyengéden kell nézni rá, szívből, hogy feltáruljon a szemnek. A templom átvészelte Szulejmán dzsámiját (érthetetlen, ahogy a törökök a más vallások szentélyeit átépítették a maguk számára). A Mátyás-templom túlélte a tűzvészt, a villámcsapást, túlélte a jezsuitákat, kinézték maguknak más vallások is. Túlélte több földrengést, mondják, hogy a tornya pár tucat centiméternyit eltér a függőlegestől. Fent a felhők alatt.

Szeretem a templomokat. Égretörésüket. A Halászbástyáról a bazilikát keresem. Pravoszláv hitű vagyok, de nem azért dermedek meg a bazilika előtt, mert impozáns és hatásos a moravai iskola szerb templomaihoz képest. Hanem megdermedek a bazilikát létrehozó géniusz előtt, amely képekkel, freskókkal, szobrokkal díszítette a templomot. Csodálatos építésének története, aki meghal, mielőtt a templomot befejezhetné. Amikor meghal, a templom kupolája beomlik. A templom végleges kialakítása 1905-ben fejeződik be. Itt őrzik az államalapító István király jobbját. Ez a kéz is hánykolódott a világban, míg haza nem ért.

Gyönyörű! Nagyon kedves számomra ez a történet, és fogalmam sincs, hogy tulajdonképpen miért is szeretem én a magyarokat.

A budai várfalakról most a szerb egyházmegyei templomba kellene leereszkednem, a budapesti egyházmegye szakrális központjába, a Szerb utcába, nem messze a Thököly Száva által alapított Thökölyánumba. A Tabánon, a Rácvároson keresztül vezet oda az út. A szerb egyházmegyei templom a viadukt helyén állt. A második világháború után, Sztálin születésnapja alkalmából robbantották fel!

A magyar kommunisták így nyomatékostították a szovjet táborhoz való tartozásukat a kegyetlen antijugoszláv kampány után. E pillanatban, ezekkel az emberekkel, ezen a helyen. Ostobaság volna azt elemezgetni, ki kicsoda ebben a tettben. Szép viszont végighallgatni, milyen kedvezményekkel viszonzta ezt a teológus végzettségű bajuszos grúz őfelsége, amikor értesült, hogy tiszteletére a levegőbe röptettek egy szerb templomot!

Míg a szentendrei Szerb Egyházi Múzeum custosa, Kosta Vuković elmondja, mi mindent sikerült megmenteniük papjainknak, akik értesültek arról, hogy mi készül (a bajuszos imperátor köztudottan szerette az ilyen filmes jeleneteket, melyeket otthon élőben láthatott), nézem a kiállított egyházi kincseket, amelyek hamuvá válhattak volna, itt viszont a tiszta fényességet testesítik meg. Elismered-e a fényesség elhamvadását? – kérdeztem mindig magamtól.

Ha a Sztálin iránti viszonyomban durvának kell lennem, az ellenkezőjét kell tanúsítanom egy másik ilyen nevű uralkodó, nevezetesen II. József

császár iránt. Ő romboltatta le Magyarországon az összes dzsámit. Különösen ott volt ez jogos, ahol a dzsámi keresztény templom helyére épült. A magyarok így könnyen szerethetik a multietnicitást az Európai Unióhoz való csatlakozásuk idején. Úgy látszik, a multietnicitást kedveli minden József névre hallgató uralkodó.

Mai egyházmegyei templomunk a Szerb utcában idős, dohos barokk építmény, amely még mindig viseli az 1838-as nagy pesti árvíz kártételeit. A kapu fölötti kőtáblán ujj mutatja az árvíz magasságát. A templomot Szent György nagy vértanúnak szentelték, akinek ereklyéit e templomban őrzik. A kivételes szépségű ikonosztáz és a kor legismertebb szerb ikonfestőinek (Paja Jovanović, Arsenije Teodorović és mások) ikonjai némán ragyognak a szentély mélyén.

Miroslav Šešević atyát, aki vezetőkül szegődik, félbeszakítja az éppen Budapesten tartózkodó Zoran Živković szerb miniszterelnök látogatása. A templomba berontó rendőrök elhajtották a tiszteletest és a fiatal diakónust, aki akkor érkezett ide szolgálatra Temesvárról. „Jöjjenek máskor”, mondja nekünk a templom plébánosa, és kiterel bennünket a kapun a kopókkal együtt. Sajnáltam, de haragja jogos volt. Pedig éppen Szerb Maticáról beszélt, amely itt alakult meg 1826-ban a Thökölyánumban, amelynek lakója volt Laza Kostić és Jovan Jovanović Zmaj, Veljko Petrović és még sokan. Pesten alapította 1812-ben Joakim Vujić az első szerb nemzeti színházat, 1695-től 1698-ig itt volt a szerb pátriárka székhelye is.

A Thökölyánumban járván megértettem, hogy itt játszódott a szerb nemzet történelme. Az alapító Thököly Száva II. József császár reformjaiért lelkesedett, valamint Dositej Obradovićért, akivel levelezésben állt. Egy időben Jovan Jovanović Zmaj volt a Thökölyánum felügyelője. Két éven át élt itt Laza Kostić, és itt volt ösztöndíjas Kosta Ruvarac, Dimitrije Popović, Đorđe Bugarski... Több százra rúg azon szerbek száma, akik thökölysták voltak, hogy csak Jovan Đorđević, az újvidéki és a belgrádi színház alapítóját, Radivoj Kašanint, a világhírű matematikust, Bogdan Gavrilovićot, a szerb királyi akadémia elnökét, Marko Maletint, a Letopis szerkesztőjét, a neves költő Veljko Petrovićot említsük...

Elfog a mélabú, mikor egy bronz domborművön megpillantom Vujicsics Sztoján nevét, akivel valaha együttműködtünk a Bagdala Kiadóban. (Nem szabad kihagynom a Galicók papcsaládját, melynek tagjai mind írnak, s akikkel nem sikerült kialakítanom a kívánt együttműködést. 1993 őszén a kulturális miniszter, Đoko Stojičić Szegedre küldött, ahová Rade Vojvodić és Dobrivoj Jevtić írókkal mentem el, hogy megnyissam a hilandari kolostor freskóiból rendezett kiállítást. Ott ismertem meg a papköltő Vojislav Galicót, aki kéziratot ígért, de aztán rossz évek jöttek.

Galić később felkért, legyünk keresztszülői Aleksandra Nikolić újvidéki tévériporternek. A keresztlő a mi templomunkban történt egy nagyon hideg reggelen, s nekünk könnyünk potyogott részben a hidegtől, részben a meghatottságtól.)

Istenem, milyen sok szép szerb ügy született Magyarországon!

Legszívesebben kirohantam volna az utcára, hogy elkiáltsam: Köszönet nektek, magyarok! Tudom, persze, mennyire ostoba ez a nagyszerű ötlet. Mégis érzem és szenvedem ostoba lelkesültségemet.

A XVIII. században a katolikus és Habsburg-hű Pesten templomunk épül. Pedig Pest akkor inkább német, mint magyar város. A római katolikusok mellett csak a szerbek és a görögök építhettek templomot a városfalon belül. A protestánsok nem, a zsidók még kevésbé. A katolikusság a Szűzanyával mint Magyarország patrónájával annyira erős volt, hogy képe még a török időkben is felkerült a bankok homlokzatára. Ő volt a városi fejlődés új istennője, a banktőke dicsőségének védelmezője. E tőke építette 1896-ban az első, ma is működő európai földalattit. A magyarok metróval kelnek át a Duna alatt – a földalatti hídjukon, a felszíni nyolc mellett.

El kell mondani, hogy a zsidóság is erős volt Magyarországon. Ha már a tőkéről van szó. Hitlernek annak idején nem tetszett, hogy Budapesten még mindig élnek zsidók, miután egész Európában kiirtotta őket. Magyarország életében hatalmas szerepet játszott a zsidó értelmiség és kereskedőréteg, akik hitükre nézve zsidók, kultúrájukat és nyelvüket tekintve azonban magyarok. Csodálatos szépségű zsinagógájukat a XIX. század második felében építették a Dohány utcában. Itt született Hertzl Tivadar, a zsidó állam megálmodója. Érdekes, hogy a közelében áll az ortodox zsinagóga is.

Ezen a helyen a szerbség is szüntelen belső intenzitásban él. Legalábbis azokban az időkben. A hat budapesti Duna-sziget közül Csepel egy szerb nemescsalád, a Jakšićok birtoka volt, rajta a híres ráckevei monostorral. Mikor a szentendrei múzeum custosa bemutatja az egyházi kincseket és ereklyéket, mindig kiemeli, melyik származik Kevéről.

Megkérdezem, tudja-e, hogy Arsenije Čarnojevićtyel kruševaci kereskedők és iparűzők érkeztek Budára. Azt feleli, a mieink ősidők óta itt voltak...

A nyolc budai adózó (Živko Ratković, Jovan Cvetanović, Ranislav Ratković, Stojan Marković, Pavao Stanković, Boško Ranisavljević, Mihajlo Stanković és Ostoja Zavinić) sok szőlőbirtokot, házat vásárolt és műhelyt nyitott. Gazdag és tekintélyes emberek lehettek. Živko Ratković a leggazdagabb kruševaci Budán. Őt követnek választották Bécsbe 1741-ben. A történeti feljegyzések szerint ez a szerb nemzet rendkívül nehéz

történelmi pillanata volt (ebben az útleírásban a szerb nemzet „rendkívül nehéz pillanatában” szinte banálisnak és elcsépeltnak tűnik, és csak a kruševaci jelenlét személyes vonatkozása miatt említem), mivel Mária Terézia császárnő a magyar urak nyomására fel akarta számolni a Tisza menti–adriai katonai határőrvidéket, s ezzel az ott élő határőr szerbek kiváltságait is. A szerb követelések, még inkább az 1741–48 között zajló, sok szerb katonai áldozattal járó osztrák örökösödési háborúval kapcsolatban kialakuló rendkívül veszélyes hadi és politikai helyzet hatására. A békét a Karlócan, 1744-ben tartott gyűlésen hirdették ki. E gyűlésen a budai városi közgyűlés által megválasztott szerb követek is részt vettek. A budai városi közgyűlésben jelentős szerepet játszott a kruševaci Jovan Cvjetanović is.

Valahányszor efféle történelmi adatokra bukkanok, látom magamat, ahogy ott sétálok a budapesti éjszakai utcákon. Visszafordulok, hogy körbejárjam valamelyik virággal díszített oszlopot. Csúcsáról tarka virágcsodák függenek. Én elsősorban az ott nem található rózsát fürkésztem. A budapesti tíz nap alatt néhányszor fölkapattam a Halászbástya teraszára. Innen látni az egész gyönyörű várost, ami a síkságról lehetetlen. A hegyek gyermeke vagyok, a 2017 méter magas Kopaoniké, a legmagasabb szerb hegyé. Budapesten megmásztam a Gellért-hegyet, hogy lássam, honnan taszították le a nagy keresztény mártír szekereit, és hogyan emeltek az oroszok gyönyörű Szabadság-szobrot (a magyaroknak), akik később ledöntöttek több „felszabadulási” emlékművet, és tisztelik most az emberi szabadság emlékműveiként. Budapest utcáit járva a dubrovniki Gundulić sorai zengenek a fülemben.

Elég szánalmasan érzem magam, ha a szabadságról zengő, emelkedett szavak után szólok a szerelemről is. Bármilyenről. Fentről, a Halászbástyáról bizonyára látni lehetett Kostić, a gazdag kereskedő házat, amelyben Casanova is megszáll valamelyik feldühödött férj elől menekülvén, hogy a három napot meg nem haladó rejtőzködés után bejelentse eljegyzését házigazdája leányával. A fiatal szerb nőnek persze csalódnia kellett, és az epilógus újabb kiűzetés lett, a kalandor stílusának megfelelően, amire vágyik minden Casanova, aki nem is Casanova, sohasem oly mértékben, hogy idegenvezető lehetne Magyarországon.

Budapestet a Halászbástyáról kell nézni továbbra is. Mária Terézia palotája talán azért épült oda, hogy minél jobban látszódjék innen. Az építészetnek ez a császárnője teljes díszében őrzi a megelőző korokat... ide látszik az új nemzeti színház is a Duna bal partján. Jó látcsóvel befogható ez az új építészeti csoda, amely még nem ejtette ámulatba a világot. Látcsó híján közel kell menni a színházhoz, és ott újra megcsodálni Budapest e pazar rózsáját!